Milyen lesz a nagyszínház?

Még néhány hónap, és vadonatúj vörösréz tető borítja a Szegedi Nemzeti Színház kupoláját. A neobarokk stílusú épület évtizedekig dísze volt a Tisza-parti házsoroknak. Fellner és Helmer bécsi építészek tervei alapján készült el 1883-ban. Már akkor is nagy szüksége lehetett rá a város színházszerető közönségének. A nézőtér ugyanis szokatlanul nagyra sikerült, míg a többi rész alig felelt meg a kívánalmaknak. A színházlátogatók szorongtak az aránylag kisméretű előcsarnokban, nem volt éppen gyerekjáték eligazodni a szűk folyosók rendszerében, s ha vége lett az előadásnak, gyakran negyedóra is eltelt, mire a nézők elhagyhatták a színházat a keskeny lépcsőkön.

Az öltözőket és a színpadtechnikai helyiségeket is lehetett volna bővíteni vagy legalábbis célszerűbben elrendezni, hogy kényelmesebb körülmények között készülhessenek fel a színészek a produkcióra.

Thália legrégibb szegedi hajlékában mindenekelőtt a nézőtér „értékes". A földszinten, a karzaton, a páholyokban ezer ember fért el. Ekkor csaknem felét birtokolták a nézők a nagyszínház belsejének. Holott, már a múlt században is az volt az ideális, ha a nézőtér a színházbelső egyharmadát foglalta el.

Az utóbbi csaknem száz évben nemigen viselték gondját a Szegedi Nemzeti Színháznak. Először a fedélhéjazat mondta fel a szolgálatot. Beázott, és félő volt, hogy a nézőtéri födém is teljesen tönkremegy. A többi részre is ráfért a korszerűsítés. Ezért tavaly máshová költözött a prózai és az operatársulat. Az épülethez fölvonult a DÉLÉP, kezdetét vette a felújítás.

Elsőként a tetőszerkezetet vizsgálták át és javították ki, hogy elejét vegyék a további beázásnak. A régi bádoglemez-borítást vörösréz lemezre cserélik ki. A munka több mint valószínű, tavaszra befejeződik, utána elkezdődhet a nagyszínház belső rekonstrukciója is.

A terveket a Csongrád megyei Tanácsi Tervező Vállalat készítette el. Egyelőre csak a felújítás programját dolgozták ki. A kiviteli tervek folyamatosan készülnek. A programterv szerint három részre tagolható a színház rekonstrukciója: közönségi rész a nézőtérrel, a színpad és az üzemi részek.

Az előcsarnokban számottevő változás készül. Részben áttörik a földszint és az emelet közti födémet, s a ruhatárat az előcsarnokba, a színésztársalgó helyére költöztetik. Lebontják a pénztárfülkéket is. A látogató egy tágasabb, kényelmesebb előtérbe léphet majd be, amely jobban összhangban lesz a nézőtérrel. A büfé az emeleten árusít, társalgó és dohányzó is lesz egyben. Karzatáról le lehet pillanatni az előcsarnokba. Odafönről bárki inthet ismerősének, hozzátartozójának.

A nézőtér helyreállítása követeli a legnagyobb figyelmet. Hiszen itt kell alkalmazkodni leginkább a korábbi falburkolathoz, s a díszítésekhez. Talán a páholyok belseje változik meg legjobban azzal, hogy a hátsó díványra, amely annak idején a komornák ülőhelye volt, nem lesz szükség. A székeket is újakra kell kicserélni. A mélyvörös kárpit, amely a nézőtér belső hangulatának egyik meghatározója volt, továbbra is megmarad. Csak 750 ülőhely lesz a felújított nagyszínházban. Ismerve az átlagos nézőszámot, ennyi is megfelel a követelményeknek.

A színpadot és a technikai helyiségeket is átépítik. A színpadtechnikai berendezést korszerűbbre cserélik ki, kényelmesebbé teszik az öltözőket, az irodákat és a folyosókat. A főszínpadhoz hozzáépítik a hátsó színpadot. Azokat a lépcsőházakat, amelyeket a közönség használt, lebontják. Az új lépcsőházakban már kényelmesebben közlekedhetnek a nézők és könnyebben tudnak majd eligazodni.

JÁMBOR ERNŐ

A bajadér

Kálmán Imre-operett a Zenés Színházban

Hernádi Oszkár felvétele

A primadonna: Török Vera

Hányféleképpen lehet ma, a huszadik század utolsó harmadában századeleji operettet játszani? Úgy tűnik, ez egyik legfontosabb kérdése a mind nehezebbé váló könnyű műfajnak. A megközelítések és azok indokai sokfélék lehetnek — találhatunk rá példákat az ország sok színházában. Mert tudniillik: az operettet ugyanolyan komolyan kell venni, mint ahogyan születésekor megálmodták: az operettet nem szabad komolyan venni, hiszen hol vagyunk már a századforduló hamis csillogásától, butácska illúzióitól; az operettre oda kell figyelni, hiszen a nosztalgiahullám divatváltásaiban is biztos harcállásai vannak; az operettet el kell felejteni; az operettet újra föl kell fedezni; az operett métely; az operett orvosság; az operett idegen mai világunktól; az operett része mai világunknak... A sornak természetesen nincs vége, okokat, érveket, egymással feleselő véleményeket, szentségeknek kikiáltott eszszenciákat és ezeket jól-rosszul igazoló előadásokat hosszan sorolhatnánk.

De hát most egyetlen operettel, *Kálmán Imre A bajadér* című művével nézünk farkasszemet, mégpedig azzal az előadással, amelyet szombaton este mutattak be a Szegedi Zenés Színházban. A társulat fiatal rendezője, *Darida Miklós* a Bánk bán súlyos falai közül A bajadér mámorítón fodrozó vizeire evezett. S három felvonásban mebutatta, hogyan tudna háromféleképpen operettet rendezni. Az első részben fölmutatta a maga által jó előre megjelölt kártyalapokat, és azután annak rendje és módja szerint összekeverte, ahogy az már lenni szokott. Elsütött néhány viccet, elmerengett és keresgélt, merre is érdemes továbbmenni, fürkészte a mi lapjainkat. A második felvonásban komolyan vette Radjami herceg gondjait. Itt az illúziókat valódi érzelmekké súlyosbította, fölvonultatta mindazt, ami az operettben maradandó: az andalító muzsikát, az egymásra találást és a szétrebbenést a kötelező szerelmi szabálykönyv szerint, színes füstöt eregetett az indiai szobor mögül, az aranyozott díszletet, a bearanyozott táncosnőt, a lengén öltözött lányok táncát patikamérleg szerint adagolta. Aztán a harmadik felvonásra, mintha rájött volna, hogy fárasztó ez a komolyság, először csak kikacsintott a nézőtérre, aztán kiszólt, idézőjelbe tesz végül majdhogynem bennünket is beavatott ebbe a csacska játékba. Amiről végül is kiderült, hogy nem tétre megy, s hogy nem is olyan lapokkal játsszák, ez egyszerűen csak csapdlecsacsi, amelyben néha be lehet kiáltani egy-egy svindlit.

A tehetséges és okos Darida, tehát inkább vállalt egy sok ízzel, többféle fűszerrel elkészített szendvicset, ahelyett, hogy pusztán mézes, vagy zsíros kenyeret tálalt volna. S bár lehet, hogy ettől az előadás minden nézője talált valami néki szólót: egy ismert dalt, egy bugyuta kuplét, egy burleszkelemekkel spékelt táncbetétet, csinos lányokat vagy éppen megnyerő fiatalembereket. Csak éppen nem tette le a saját véleményét operettügyben. (A kérdés persze az, kell-e mindig és mindenkor véleményt nyilvánítani, olyasvalamiről is, amiről nem feltétlenül muszáj.)

Szívem szerint egyetlen táncbetéttel foglalkoznék ebben a cikkben. Mégpedig La Tourelle Fülöp, azaz *Király Levente* és Marietta, azaz *Karádi Judit* harmadik felvonásbeli kettősével, tetszik emlékezni: „Jön-e velem naccsád, shimmyt járni...?" Ebben a fergeteges táncban benne sűrűsödött minden, amiért érdemes ma operettet színpadra állítani és nézni. Nagyszerű színészi adottságokkal, jellemhez formált énekkel és a képességekhez koreografált mozgásokkal, a nézőkre olykor kikacsintó, a figurát felülről és ironikusan szemlélő, minden részletében pontosan kidolgozott, felépített jelenet volt. Király Levente és Karádi Judit, a táncos komikus és a szubrett modern színpadi felfogásának példázatát mutatták be, úgy, hogy mi nézők fogtuk a hasunkat, visongva nevettünk, s pirosra tapsoltuk tenyerünket. Ismét bebizonyosodott, hogy vita ide, vita oda, az operettek első számú főszereplői manapság a szubrettek és táncos komikusok, ők az előadás motorjai, a humor letéteményesei és az érdeklődés ébrentartói.

A távoli India hipnotizálási képességekkel rendelkező vonzó hercege, aki egyforma eleganciával mozog a párizsi színház páholyában, saját kastélyának fényűző termeiben és a külváros bárjaiban, *Csizmadia László*. Egy bölcs indiai ifjúhoz méltóan fenséges, s egy szerelmes kamaszhoz hasonlatosan meggondolatlan és fogadkozó. Csizmadia a bonviván mind korlátozottabb lehetőségei között megnyerő alakot formált, s ő tolmácsolta legmagasabb szinten Kálmán Imre melódiáit. A primadonna, a párizsi színésznő Odette, aki az indiai témájú bajadér főszerepével arat sikert a párizsi deszkákon, *Török Vera*. Néhány előnytelen paróka és jelmez ellenére elegáns, megéreztette a figura emberi vonásait. Napóleon szerepében egy főiskolás fiatalember, *Szolnoki Tibor* lépett színpadra. Rokonszenves alakításából még hiányzik az erő, a dinamizmus, a belülről fakadó humor. Szép hangjáért, kifinomult mozgáskultúrájáért méltán aratott sikert. *Agárdi László* és *Simon Kázmér* kettősének több lehetősége lett volna a vérbő komédiázásra, *Déry Mária* viszont sokkal többet nyújtott, mint amennyi a megírt figura alapján várható. A többi szerepekben *Herczeg Zsoltot, Katona Andrást, Marosi Károlyt, Székelyhidy Györgyöt, Mezey Károlyt, Huszár Ferencet, Martinek Csabát, Berky Irént* és *Papp Sándort* láthatta a premier közönsége. (A későbbi előadásokon Radjami szerepét *Jankovics József*, Odette figuráját *Harmath Andrea* is játssza.)

Külön szólni kell *Varga Mátyás* kiemelkedően szép díszleteiről. Hivalkodástól mentesen, tört fehérre és aranyra redukált díszlete nemcsak hátterül szolgált, nemcsak játékteret teremtett, de részese volt a színpadi élménynek. Fölényesen bizonyította, hogy jól megválasztott azonos motívumok segítségével mennyire különböző funkciójú és hangulatú színpadi tereket lehet kialakítani. A jelmezeket *Vágvölgyi Ilona* tervezte. A munkában mintha éppen a primadonna lett volna mostohagyerek: a túlságosan világos tónusú jelmezek nem voltak előnyösek. A Szegedi Nemzeti Színház zenekara, élén *Várady Zoltánnal* — később *Nagy Imre* is vezényel — felkészülten és pontosan tolmácsolta Kálmán Imre muzsikáját, az énekkar viszont néha bizonytalankodott, s halványabb volt a szokásosnál. A tánckar szemmel láthatóan fejlődik, mind komolyabb feladatok teljesítésére válik alkalmassá.

T. L.

Fénnyel írt dokumentumok

Napok óta lapozgatok egy fotóalbumot. A téli könyvvásárra jelentette meg a Képzőművészeti Alap Kiadó Vállalata. Nem művészfotók, nem kimódolt, raffinált alkotások sorakoznak a lapokon, hanem sajtófotók. Mindennapjaink dokumentumai. *A világ riportfényképészeinek „fénnyel írt történetei"*. Az utóbbi öt esztendő fényképezőgéppel rögzített pillanatai. Az alkotásokat a hollandiai székhellyel működő sajtófotó alapítvány (World Press Photo Foundation) bocsátotta a magyar kiadó rendelkezésére, melyből a kiváló magyar fotós, *Keleti Éva* válogatta a legjobb 155 sajtó- és eseményfotót. A *Világesemények képekben* című album megrázó dokumentuma a világ elmúlt éveinek. Az alapítvány elnöke, *J. C. Swardt* írja előszavában: *„A fénykép ártatlansága gyakran fegyverré alakítja magát a fényképet... Egyedül a fényképésznek van hatalma, hogy megcáfolhatatlan bizonyitékot nyújtson... Ez a könyv, első oldalától az utolsóig, az érzékeny fényképészről szól. A felvevőgép mögötti emberről, aki szemét a világ szolgálatába állítja, aki valamennyiünket szemtanúvá varázsol. Minden más szándék, más elképzelés és minden politikai gondolat nélkül. Probáljuk meg szeretni őt, és munkájára tisztelettel, megbecsüléssel tekinteni. Ő az emberi összetartás igazi hirdetője."*

A fotóriporter, bár lencséje az objektív valóságot merevíti múlhatatlan pillanattá, mégis állásfoglalásra késztet. A dokumentum erejével és hitelességével. S ma, hajszolt világunkban jobban hiszünk egyetlen fotográfiának, mint száz költeménynek, lélekrezdítőbben döbbent meg bennünket néhány, az élet „frontvonalában" készült filmkocka, mint megannyi lelkigyakorlat. S a riportfotósok olyan emberek, akiknek saját szemük a fényképezőgép lencséje; akik megszállottként keresik azokat az eseményeket és pillanatokat, ahol fontos kérdések dőlnek el, ahol arról van szó, hogy mit tesz ember a társáért, mit a természetért, s akinek idegvégződései beleivódnak az elkészült fotó apró pórusaiba. A könnygázterror elől menekülő dél-afrikai négerek eltorzult arcaiban; az életért könyörgő libanoni öregasszony széttárt kezeiben; Allende elnök feszülten figyelő tekintetében, a pisztoly ravaszára helyzett ujjaiban; a géppisztoly árnyékában alvó szőke kisfiú álmában; a földbe vájt üregben meghúzódó, repeszek elől menekülő kambodzsai család rettegésében; a pucéran és sírva rohanó saigoni gyerekek kiszolgáltatottságában; az égő fáklyaként tiltakozó panamai menekült tragédiájában; vagy az éhező etiópiaiak csontig soványodott mezítelenségében benne sűrűsödik az emberiség lelkiismerete és felelőssége. Akkor is, ha mi itt kényelmes lakásunkban, a terített asztal mellett lapozzuk ezt a könyvet, nézzük ezeket a képeket.

De nemcsak tragédiákról, keserűségről és bánatról tudósít ez az album. A születés csodálatos pillanatairól, a táj, az ember, tánc, a zene szépségeiről, az építés hétköznapjairól, a sport feszültségéről. Megörökíti a fotós az alkoholizmus és a kábítószer roncsait is. Nem kíméli a politikusokat, leleplezi Nixont, amint kézfogás közben az óráját nézi; Kissingert, amint az orrát piszkálja, Fordot, amint különös módon földet ér; s az angol hadügyminisztert, amint Erzsébet királynő jobbján bóbiskol egy légiparádén.

Természetesen, nem minden fotó precíz, technikailag tökéletesen kivitelezett. De elvárható-e az események részesétől, hogy az 1977. március 27-i 582 ember életét követelő légikatasztrófa színhelyén mindig a beállítás precizitásával törődjön; egy erkély lezuhanásakor a fénymérővel foglalatoskodjék; a tűzvonalban a lencséjét törölgesse; az eltérített repülőgépet és a túszok kivégzését rejtekhelyről figyelve a komponálás precizitására gondoljon. Ezek a fotók hitelesek, így döbbenetesek.

Öröm és bánat, siker és kudarc, tragédia és megkönnyebbülés. Ellesett pillanatok, feketén-fehéren. Egy kötetnyi abból a millió fényképből, amelyet a világ minden táján naponta közölnek a lapok, folyóiratok. Százötvenöt kép, s mégis benne az elmúlt öt esztendő minden lényeges mozzanata. Benne az emberiség lelkiismerete. Jó volna hinni, amit ezeken a karácsony körüli napokon mindannyian egy kicsit a szokásosnál jobban hiszünk, hogy az elkövetkezendő években több lesz az örömteli fénykép a világ újságjaiban, több lesz az olyan riportfotó, melyek a nemes küzdelem, a fölszabaduló öröm és a siker pillanatait merevítik maradandóvá. Ám ez már nemcsak a fényképészek feladata és felelőssége.

T. L.

Magyar filmek külföldön

Tizenegy magyar játékfilmet vett át a finn televízió a közelmúltban. A kiválogatott produkciók között megtalálható Fábri Zoltán Új-Delhi-i nagydíjas alkotása, a Balázs József hasonló című regényéből készült „Magyarok", az idei évad sikert sikerre halmozó újdonsága, a Gábor Pál rendezte „Angi Vera", valamint Mészáros Márta három produkciója: a „Kilenc hónap", az „Olyan, mint otthon" és az első magyar—lengyel koprodukciós film, az „Útközben".

A játékfilmek mellett egy sor rövidfilm kópiái is hamarosan útra kelnek északi szomszédainkhoz, például a „Magyar népmesék"-sorozat 13, a „Marci"-sorozat 4 epizódja, valamint Macskássy Katalinnak a Melbourne-i nemzetközi rövidfilm-fesztiválon nagydíjjal jutalmazott filmje, a „Nekem az élet teccik nagyon".

A Pannónia Rajzfilmstúdió kecskeméti filmtermében idén elkészült „Magyar népmesék"-sorozat epizódjai rövid idő alatt népszerűek lettek külföldön. Ezt bizonyítja, hogy ezúttal a finn tévével egyidejűleg a svéd televízió megbízottja is szerződést írt alá hét megfilmesített népmese ottani sugárzásáról. (MTI)